

Konkurentnost proizvodnje i prerade pšenice na tržištu EU

Đurković, Zvonimir

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of agriculture / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:125321>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-29**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek - Repository of the Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Zvonimir Đurković

Diplomski studij Agroekonomika

**KONKURENTNOST PROIZVODNJE I PRERADE
PŠENICE NA TRŽIŠTU EU**

Diplomski rad

Osijek, 2017.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Zvonimir Đurković

Diplomski studij Agroekonomika

**KONKURENTNOST PROIZVODNJE I PRERADE
PŠENICE NA TRŽIŠTU EU**

Diplomski rad

Povjerenstvo za ocjenu i obranu diplomskog rada:

1. Izv.prof.dr.sc.Tihana Sudarić, predsjednik
2. Prof.dr.sc.Krunoslav Zmaić, mentor
3. Prof.dr.sc.Ružica Lončarić, član

Osijek, 2017.

ZAHVALA

Zahvaljujem se profesorima i asistentima Poljoprivrednog fakultete u Osijeku na svom pruženom znanju i pomoći.

Velika zahvala mojim roditeljima, Anici i Stjepanu i djevojci Tamari na svojoj pruženoj podršci i potpori tokom studiranja.

Sadržaj

1. UVOD	5
2. MATERIJAL I METODE.....	2
3. ŽITARICE U Republici Hrvatskoj	3
3.1. Proizvodnja pšenice u Republici Hrvatskoj	7
4. ODNOS REPUBLIKE HRVATSKE U Europskoj uniji	9
4.1. Ruralni razvoj Europske unije	9
4.2. Ruralno stanovništvo u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji.....	10
4.3. Proces prilagodbe poljoprivrede ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju	13
4.4. Proizvodnja pšenice u zemljama Europske unije	15
4.5. Prerada pšenice u Republici Hrvatskoj	20
4.6. Prerada pšenice u zemljama Europske unije	24
4.7. Analiza cijene pšenice u Republici Hrvatskoj i Eurospkoj uniji	28
4.8. Konkurentnost hrvatske proizvodnje u odnosu na ostale zemlje Europske unije	32
5. ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA EUROPSKE UNIJE	33
5.1. Zajednička poljoprivredna politika (CAP)	34
5.2. Komparacija poljoprivrednih politika Republike Hrvatske i Europske unije	35
6. ZAKLJUČAK.....	36
7. LITERATURA	37
8. SAŽETAK.....	39
9. SUMMARY	40
10. POPIS TABLICA	41
11. POPIS GRAFIKONA	42
TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA	
BASIC DOCUMENT CARD	

1. UVOD

U današnjem svijetu okruženi smo procesima globalizacije, sve veće integracije i slijedom toga europeizacije. Ti procesi ne ogledaju se samo u političkom, pravnom, državnom povezivanju nego daleko veća važnost je usmjerena na ekonomsko i gospodarsko povezivanje. U navedenim procesima najviše profitiraju mala i nerazvijena gospodarstva kao što je i sama Republika Hrvatska. Potičući povećanje proizvodnje, povećanje kvalitete mogućnost izvoza proizvoda stimulatивно se djeluje na povećanje iskorištavanja svog poljoprivrednog zemljišta u Republici Hrvatskoj, slijedom toga povećanje poljoprivredne proizvodnje i na posljetku i najvažnijeg poljoprivrednog proizvoda žita. Važnosti proizvodnje i prerade pšenice u Republici Hrvatskoj i konkurentnosti u Europskoj uniji. Pšenica ne samo da se koristi u mlinarstvu i prehrambenoj industriji već i u farmaceutskoj industriji. Ona je Najznačajniji ratarski usjev te je njome zasijana $\frac{1}{4}$ obradivih površina na svijetu, i pšenični kruh osnovna je hrana za oko 70 % ljudske populacije.

Prvo ćemo obratiti pažnju na proizvodnju pšenice u Republici Hrvatskoj, te kako je ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju imao utjecaj na proizvodnju i preradu pšenice.

Nadalje, prikazana je usporedba proizvodnje pšenice u Hrvatskoj, demografska usporedba, te prerada i proizvodnja pšenice sa zemljama europske unije.

U drugom dijelu rada prema starim i novim podacima analizirane su prodajne cijene pšenice, te cijene brašna, te je opisana zajednička poljoprivredna politika Europske unije .

I na kraju zaključak koje prezentira moje mišljenje o proizvodnji i konkurentnosti pšenice u Hrvatskoj i EU.

2. MATERIJAL I METODE

Primjena desk istraživanja, odnosno prikupljanjem dostupnih sekundarnih podataka, utvrđeno je kakvo je stvarno stanje, kakvi su resursi, koliki su kapaciteti, kakva je tehnološka opremljenost, tržišna kretanja hrvatske pšenice i njenih prerađevina. Podaci su prikupljeni uz korištenje sljedećih izvora:

- Državni zavod za statistiku
- Ministarstvo poljoprivrede
- Hrvatska gospodarska komora
- Internet i ostali dostupni podaci

Navedenom metodom prikupljeni su stari i novi podaci o proizvodnji i preradi pšenice, kako bi se jasnije mogli razumjeti trendovi i mogućnosti integralnog prestrukturiranja proizvodnje i prerade pšenice, u cilju dobivanja informacija i davanja smjernica u većem sudjelovanju proizvođača i prerađivača pšenice u međunarodnoj razmjeni.

3. ŽITARICE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Unazad nekoliko godina Hrvatska je samodostatna u proizvodnji najznačajnijih žitarica, a to su pšenica i kukuruz. Iako su količine dovoljne za pokrivanje domaćih potreba, još uvijek su prisutne velike oscilacije u proizvodnji. Oscilacije najčešće nastaju uslijed povoljnih ili nepovoljnih utjecaja klime (poplave, suše, tuča i dr.), ali i neadekvatnom organizacijom proizvodnje. Te oscilacije prati i pad izvoza pšenice. U 2012./13. godini izvezeno je oko 400 tisuća tona pšenice, a u 2015. godini oko 240 tisuća tona.¹

Analize graničnog prinosa žitarica u RH tijekom dužega vremenskog razdoblja potvrđuju da promjene u prinosu nisu ujednačene, odnosno osciliraju glede prosječnog prinosa i trenda razvoja. Ovaj podatak, kao i činjenica da od žitarica prinosi u RH nisu uvijek zadovoljavajući u usporedbi s rezultatima postignutim u EU, ukazuje na nedovoljnu iskorištenost potencijala žitarica.

Republika Hrvatska odlučila se za model slobodnog tržišnog gospodarstva i uključivanje u europske integracijske procese. Europska unija je danas najviši stupanj ekonomske integracije zemalja; karakteriziraju ga zajednička monetarna i fiskalna politika, zajednička politika odnosa prema trećim zemljama, te uspostava zajedničke valute i centralne emisijske banke. Ovaj oblik integracije više nije samo oblik ekonomske integracije zemalja, već je to i jasno oblikovana politička integracija na koju su prenesene nacionalne ovlasti zemalja članica. Europska unija je danas samostalni subjekt međunarodnih političkih i ekonomskih odnosa; ona ima prava i ovlasti nacionalnih država.²

Proizvodnja žitarica predstavlja osnovu cjelokupne poljoprivredne djelatnosti, s obzirom na to da neposredno osigurava hranu za stanovništvo, kao i hranu neophodnu za životinjsku proizvodnju. Proizvodnju žitarica s obzirom na vremensku dimenziju, predstavlja proizvodnju sezonskog karaktera te se ona ubraja u ekstraktivne djelatnosti. Ujedno predstavljaju i komplementarne proizvode i uvjet su propulzivnih djelatnosti te djeluju multiplikacijski na brojne komplementarne proizvodnje. Komplementarnost žitarica ogleda se u potpunijem zadovoljavanju potreba potrošača i povećanja cjelokupnog dohotka, što u krajnjoj liniji djeluje na usklađivanje i operacionalizaciju proizvoda od žitarica na pravcu proizvodnje, prerade, finalizacije, distribucije i potrošnje.

¹ <http://www.poslovni.hr/komentari/proizvodnja-psenice-u-hrvatskoj-raste-ali-i-dalje-nije-isplativa-320856>

² Bukša D., , Integracijski procesi u svjetskom gospodarstvu i današnja pozicija Republike Hrvatske, Rad. Zavoda povij. znan. HAZU Zadru, sv. 46/2004., str. 505

U ukupnoj strukturi ratarske proizvodnje u Hrvatskoj proizvodnja žitarica zauzima najznačajnije mjesto. Pod žitaricama prosječno se obrađuje oko 559 tisuća hektara, a proizvodi se prosječno oko 3,1 milijun tona žitarica.

Dominantno mjesto imaju kukuruz sa 62% i pšenica sa 27%, a proizvodi se uglavnom na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Hrvatska je dugi niz godina više nego samodostatna u sektoru žitarica i to ponajviše zbog bitno veće proizvodnje pšenice od ukupne domaće potrošnje.

Pšenica je naša najznačajnija krušarica. Od brašna dobivenog meljavom pšenice proizvodi se kruh, tjestenine i konditorski proizvodi. Otpadom pri meljavi mekinje (stočno brašno) upotrebljava se kao koncentrirana stočna hrana, dok se pljeva i slama najvećim dijelom koriste, kao stelja za stoku.³

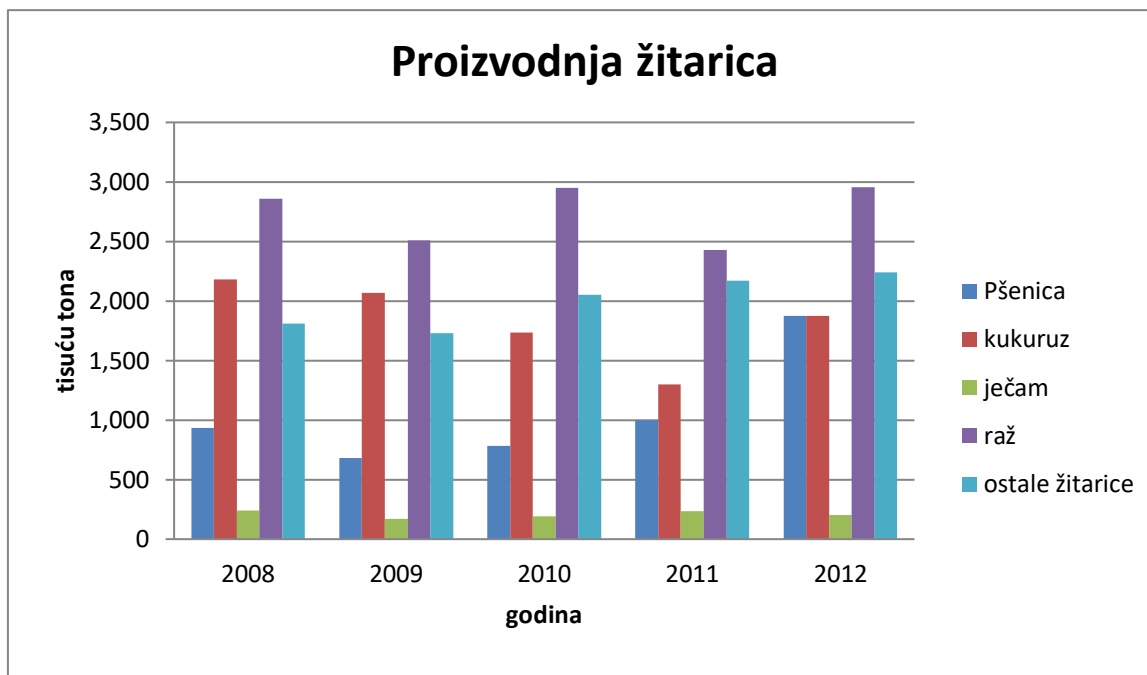
Najveći udio u ukupnoj poljoprivrednoj biljnoj proizvodnji ima proizvodnja žitarica, koje su u razdoblju 2008.–2013. godine bile zastupljene s 584.123 ha, a proizvodilo se prosječno 3.187.877 tone. U strukturi proizvodnje žitarica ima kukuruz s 60,4%, pšenica 29%, ječam 6,9%, zob 2,3%, pšeno raž 1,2% te raž i ostale žitarice s 0,1%

Republika Hrvatska je samodostatna proizvodnjom žitarica naročito običnom pšenicom, kukuruzom, ječmom i zobi, osim u godinama s izrazito nepovoljnim klimatskim uvjetima. U Republici Hrvatskoj je u 2013. godini požnjeveno pšenice na 204.506 ha te je proizvedeno 998.940 t, s prinosom od 4,9 t ha⁻¹.

Na taj je način kroz promatrano razdoblje proizvodnja pšenice manja za 0.1%, a prinos pšenice je smanjen za 7.5% od prinosa ostvarenog u 2012. godini.⁴(Grafikon 1.)

³ Petrač, B.; Agrarna Ekonomika, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2002, str. 136

⁴ <http://www.mps.hr/default.aspx?id=15273>

Izvor: Državni zavod za statistiku

Grafikon 1. Prikaz kretanja proizvodnje žitarice u RH u razdoblju od 2008. – 2012. godine.

Relativno nizak prinos pšenice u Republici Hrvatskoj, u odnosu na zemlje Europske unije, leži u nepovoljnoj posjedovnoj strukturi, bilo da je riječ o usporedbi korisnika komercijalnih potpora ili onih koji navedene potpore ne koriste.

Međutim, brojni problemi s kojima se susreću poljoprivrednici kao što je neorganizirano i nestabilno tržište, konstantan problem otkupnih cijena, visoke cijene inputa (pogotovo mineralnih gnojiva i pesticida) kao i limitirajući faktori više produktivnosti (rascjepkane površine, zastarjela mehanizacija itd.) utječu nepovoljno kako na opseg poljoprivredne proizvodnje (koji je nepredvidiv iz godine u godinu po pitanju zasijanih površina te postignutog prinosa), tako i kvalitetu finalnog proizvoda. Proizvodnja žitarica, pogotovo kukuruza i pšenice, tradicionalno je najzastupljenija u ratarskoj poljoprivrednoj proizvodnji Republike Hrvatske.

Žitarice sudjeluju s više od dvije trećine u zasijanim poljoprivrednim površinama, od čega su najzastupljeniji kukuruz i pšenica.

Uz nepovoljnu posjedovnu strukturu, razlozi negativnih trendova proizvodnje i prerade pšenice mogu se sagledati kroz:

- opće makroekonomske probleme povezane s prilagođavanjem gospodarstva novim tržišnim uvjetima,
- nedostatan volumen potražnje i proizvodnja neprilagođena novim zahtjevima potrošača,
- privatizaciju mlinskih industrijskih postrojenja i usvajanje smjernica tržišnog poslovanja,
- nepovoljna socio-ekonomska, demografska i gospodarska kretanja,
- probleme prilagodbe proizvođača i prerađivača novim tržišnim zahtjevima, fokusiranim na visoku kvalitetu konačnih proizvoda.⁵

U poljoprivrednom sektoru i sektoru prehrambene industrije, konkurentnost se može mjeriti makroekonomskim pokazateljima uspješnosti gospodarstva s naglaskom na pojedine sektore.

Osnovni makroekonomski indikatori hrvatske poljoprivrede ukazuju na pad bruto dodane vrijednosti za 3,2%, pad ukupnog broja zaposlenih u poljoprivredi za 10,7% te rast uvoza od 6,4% u 2013. godini, u odnosu na 2012. godinu.

Uspješnost proizvodnje i prerade pšenice rezultat je istodobnog djelovanja velikog broja činitelja koji u određenom vremenu i na određenom prostoru djeluju s različitim intenzitetom i u različitim međusobnim odnosima. Raspoloživi pokazatelji ukazuju kako je mogućnost hrvatske poljoprivrede po pitanju proizvodnje i prerade pšenice ostvarivanje znatno veće izvozne ekspanzije. Svi navedeni negativni činitelji utječu na pad proizvodnje i smanjenje izvozne ekspanzije i mogu se svesti na zajednički nazivnik, a to je nedovoljna konkurentnost u odnosu na zemlje Europske unije.

Hrvatski proizvođači hrane susreću s brojnim problemima: od globalne krize do neorganiziranog i nestabilnog tržišta, konstantnog problema otkupnih cijena, visoke cijene inputa (pogotovo mineralnih gnojiva i pesticida) kao i limitirajućim faktorima više produktivnosti koji nepovoljno utječu na visinu prinosa i proizvodnost gotovo svih ratarskih kultura.⁶

⁵ Analiza mišljenja proizvođača pšeničnog brašna na području istočne hrvatske u odnosu na odabrane agroekonomske pokazatelje

⁶ Petrač, B., Zmaić K. (2005): Veličina poljoprivrednog gospodarstva u funkciji razvitka hrvatske poljoprivrede. Ekonomski vjesnik 17(1-2), 53 – 59

3.1. Proizvodnja pšenice u Republici Hrvatskoj

Prerada pšenice istočnoj Hrvatskoj ima vrlo bogatu tradiciju (Vrbanus, 2012.). Naime, u proteklom je desetljeću u Republici Hrvatskoj bilo prosječno zasijano 550 tisuća hektara, a proizvedeno je prosječno 3 milijuna tona pšenice.

Iako su u istočnoj Hrvatskoj uvjeti za poljoprivrednu proizvodnju i preradu puno bolji nego u drugim dijelovima Hrvatske, uočljivi su trendovi starenja poljoprivrednog stanovništva i nesmanjivanje latentne nezaposlenosti, uz prateće ne pružanje šansi za život mlađim naraštajima u ruralnoj sredini.⁷

Zbog velike prilagodljivosti različitim klimatskim i pedološkim uvjetima proizvodnje, pšenica se uzgaja na cijelom području Republike Hrvatske. Posebno se izdvajaju istočni i sjeverozapadni krajevi Republike Hrvatske, bogati humusnim zemljištem sa sušom kontinentalnom klimom, koji se ubrajaju u svjetsku zonu proizvodnje pšenice. To se odnosi naročito na područje istočne Hrvatske.

S obzirom kako je pšenica naša osnovna krušarica, ima status strateškog proizvoda, što znači da su nositelji agrarne politike oduvijek subvencionirali njenu proizvodnju i regulirali tržište i cijene pšenice. Proizvodnju pšenice obilježili su i imali na istu znakovit utjecaj:

- ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju,
- povoljni agro-klimatski uvjeti za proizvodnju poljoprivrednih kultura,
- nedostatak sredstava domaćih otkupljivača pšenice,
- duboka recesija,
- uspješna, ali ne i rekordna žetva pšenice,
- dugi rokovi naplate isporučenih roba i usluga te negativan utjecaj sive ekonomije.

⁷ Vrbanus, M. (2012), Proizvodnja pšenice, ječma i zobi u osječkom okrugu od 1707. do 1712.. *Scrinia Slavonica*, 12(1): 27 – 94.

Temeljem prikupljenih podataka analizirana je proizvodnja pšenice u Republici Hrvatskoj za razdoblje (2005.-2015.). (Tablica 1)

Tablica 1.: Požnjevene površine i proizvodnja pšenice u Republici Hrvatskoj (2005. - 2015.)

Godina	Požnjevena površina (ha)	Prinos (t ha ⁻¹)	Proizvodnja (1000 t)
2005.	146.000	4,1	601,7
2006.	176.000	4,6	804,6
2007.	175.000	4,6	812,3
2008.	156.536	5,8	858,3
2009.	180.376	5,2	936,1
2010.	168.507	4,0	681,0
2011.	149.797	5,2	782,5
2012.	186.949	5,4	918,0
2013.	204.506	4,9	998,9
2014.	156.139	4,2	648,9
2015.	140.986	5,4	758,6
*x	167.345	4,8	800,1

Izvor: Statistički ljetopis Republike Hrvatske (2005.-2016.); *Prosječne vrijednosti se odnose na razdoblje 2005.-2015.

Analizom prosječnih vrijednosti za navedeno razdoblje 2005.-2015. godina, utvrđeno je kako je požnjeveno 167.345 ha pšenice, uz prinos od 4,8 t ha⁻¹, i proizvodnju od 800.100 t pšenice. Analizom najviših i najnižih vrijednosti požnjevenih površina, ukupne proizvodnje i prosječnog prinosa za izdvojeno razdoblje 2005.-2015. godina, utvrđeno je slijedeće:

- najviše pšenice požnjeveno je 2013. godine (204.506 ha), a najmanje 2015. (140.986 ha), što predstavlja razliku od 31.1%,
- najviše pšenice proizvedeno je 2013. godine (998.000 t), a najmanje 2005. godine (601.700 t), što je razlika od 39,7%,
- najveći prosječni prinos zabilježen je 2008. godine (5,8 t ha⁻¹), a najmanji 2010. godine (4,0 t ha⁻¹), što predstavlja razliku od 31%.

4. ODNOS REPUBLIKE HRVATSKE U EUROPSKOJ UNIJI

Republika Hrvatska je punopravna članica Europske unije od 01. srpnja 2013. Unija, kao nadnacionalna regionalna tvorevina europskih država ima vodeću ulogu u oblikovanju, stvaranju, realizaciji temeljnih normi europske stečevine, kojima omogućuje ujednačenost i harmonizaciju pravnog poretka zemalja članica. Veliku važnost u tome procesu svakako ima regulacija gospodarskog pitanja, a sukladno tome ujednačavanje i stvaranje zajedničke poljoprivredne politike.

4.1. Ruralni razvoj Europske unije

Prije pola stoljeća u Europi se prepoznavala ideološka razlika koja je razdvajala Europu na Istok – Zapad, a globalizacija proizvodnje i međusobne suradnje bila je onemogućena.

Na Zapadu se razvijalo kapitalističko društvo, na Istoku socijalizam, a ravnoteža se održavala golemim ulaganjima u naoružanje. Tijekom 50-ih godina prošlog stoljeća ulagali su se nadnacionalni naponi kako bi se osigurala sigurnost opskrbe hranom europskih građana, a poljoprivredna proizvodnja bila je prioritet. Razvija se poljoprivredno-prehrambeni kompleks koji se sastoji od 7 podsustava: poljoprivreda (proizvodnja hrane i proizvoda namijenjenih prehrani prije njihove prerade), prehrambena industrija (industrija koja prerađuje primarne poljoprivredne proizvode u među proizvode, npr. brašno), distribucija (promet poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, a uključuje otkup proizvoda, skladištenje i transport), restoratarstvo (uključuje djelatnosti društvene prehrane i komercijalne restorane koji nude gotova jela), industrija i servisi (opskrbljuju čitav prehrambeni lanac proizvodima, uslugama i postrojenjima), organizacije međunarodne razmjene (uvoz i izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda) i osnovna socio-ekonomska jedinica potrošnje (domaćinstvo).

Smatra se da je agroindustrijski stadij razvoja postignut kada dohodak agroindustrije postigne istu ili veću vrijednost kao i dohodak primarne poljoprivrede, a to se u zapadnoj Europi dogodilo 80-ih godina te je razdoblje od 1950. do 1980. godine okarakterizirano sve većom važnošću agroindustrijske hrane.

Cilj je uskoro postao stvaranje zajedničkog tržišta bez međusobnih ograničenja u prometu roba i sa zajedničkom carinskom politikom prema trećim zemljama.

Ugovor o osnivanju Europske ekonomske zajednice (EEZ), poznat pod nazivom Rimski ugovor, potpisan je u Rimu 27. ožujka 1957. godine između šest država: Belgije, Francuske, Njemačke, Italije, Luksemburga i Nizozemske. EEZ nosio je elemente ekonomskog saveza uključujući slobodno kretanje rada, usluga i kapitala. Osnovni ciljevi poljoprivrednog razvoja u Rimskom ugovoru su povećanje produktivnosti širenjem tehničkog progressa, osiguranje racionalne proizvodnje i optimalno angažiranje faktora proizvodnje, osiguranje prihvatljivih životnih uvjeta poljoprivredne populacije, stabilnost tržišta, sigurnost opskrbe i prihvatljive cijene za potrošače. Države članice zadržale su nadzor nad svojom ekonomskom i monetarnom politikom. U razdoblju od 1950. do 1980. godine stopa rasta poljoprivredne proizvodnje bila je 2% na godinu, a produktivnost rada u poljoprivredi 5%.⁸

4.2. Ruralno stanovništvo u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji

Jedno od glavnih ograničenja obrazovne strukture seoskog stanovništva je i vrlo skromna ponuda obrazovanja za odrasle. Osobito se to odnosi na radno aktivne poljoprivrednike, koji moraju biti spremni u svakome trenutku odgovoriti na nove izazove vezane za društveno-gospodarski razvoj seoskih područja.

Odgovoriti na nove izazove znači što prije ovladati sve raznovrsnijim znanjima i vještinama, kako bi poljoprivrednici mogli povećati konkurentnost prvenstveno svojeg obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva, a time i konkurentnost hrvatske poljoprivrede.

Prema upisniku poljoprivrednika 2015 godine od ukupnog broja nositelja OPG-a imamo najmanje fakultetski obrazovanih nositelja OPG-a sa 2,5% , zatim ih slijede sa 2,65% sa višom školom, 30% ima završenu srednju školu, a 25% ima samo osnovnu školu, 8.25% nije završilo ni osnovnu školu, a za 31 % nemamo podataka o bilo kakvom obrazovanju.

Ovaj podatak nam govori da Republika Hrvatska i dalje nema visoko obrazovanog kadra u poljoprivredi koji će stvarati i proizvoditi na svojim OPG-ima i unapređivati svoje tehnologije i znanje da bili poljoprivreda RH bila konkurentna u EU.(Tablica 2.)

⁸ Defilippis, Josip (2005): Poljoprivreda i razvoj, Školska knjiga, Zagreb

Tablica 2.: Školska sprema nositelja OPG-a

Fakultet	Nema podatka	Nezavršena osn. škola	Osnovna škola	Srednja škola	Viša škola	Ukupno OPG - a
4.328	54.317	14.301	43.603	52.096	4.608	173.253

Izvor : DZS

Prema podacima Godišnjeg izvješća o stanju poljoprivrede 2012., u sektoru poljoprivrede bilo je zaposleno 49.121 osoba, što čini udio od 3,5% u ukupno zaposlenima, odnosno 1.390.116. Prosjek EU-27 zaposlenih u poljoprivredi čini 4,7%. Smatra se da se broj zaposlenih u sektoru poljoprivrede u posljednjih pet godina smanjio za 15,6%.

Prema informacijama Agencije za plaćanja u poljoprivredi i u 2015. godini najveći broj nositelja poljoprivrednih gospodarstava bio je stariji od 65 godina, što negativno utječe na proces modernizacije poljoprivredne proizvodnje. (Tablica 3.)

Tablica 3.: Dobna struktura nositelja poljoprivrednog gospodarstva u 2015.

dob	40 godina i mlađi	41 do 45 godina	46 do 50	51 do 55	56do 60	61 do 65	Stariji od 65
Ukupno u RH	18.875	11.589	16.609	20.405	23.053	23.500	64.716

Izvor: DZS

Jedan o problema poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj te ujedno i sociološki problem jest starenje seoskog stanovništva, koji zbog svoje životne dobi nisu u mogućnosti pratiti neminovnu modernizaciju poljoprivredne proizvodnje, bez koje su im gospodarstva praktički osuđena na propast. Stoga su prisiljeni voditi mala seoska kućanstva s izrazito niskim primanjima, a kako bi im se osigurao primjeren životni standard, prihvaćen je Pravilnik o provedbi mjere potpore dohotku. Potpora dohotku namijenjena je korisnicima starije životne dobi koji borave na malim i nekonkurentnim poljoprivrednim gospodarstvima, s lošim životnim uvjetima, a sve sa ciljem osiguravanja veće kvalitete života.

Otpriblike 10% stanovništava EU živi i radi u izrazito ruralnim područjima što pokrivaju oko 47% površina, 60% stanovništva živi u urbanim područjima što pokrivaju oko 16% površina, a oko jedne trećine (30%) stanovništva živi na intermedijarnim područjima koja zauzimaju oko 37% ukupne površine EU.⁹

Nacionalni program za poljoprivredu i seoska područja sadrži usporedan pregled ruralnih područja i naselja Hrvatske prema kriterijima OECD-a i EU-a.

Tablica 4.: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine

PODRUČJE	OECD kriterij		EU kriterij	
	km ²	%	km ²	%
Ruralni prostor	51,872	91,6	47,895	84,6
Urbani prostor	4,731	8,4	8,708	15,4
Ukupna površina	56,603	100,0	56,603	100,0

Izvor: Službeni popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001., Hrvatski zavod za statistiku

OECD definira prag od 150 stanovnika /km², a Europska unija definira prag od 100 stanovnika/ km² za razvrstavanje nekog područja u ruralni prostor

Prema kriterijima OECD-a ruralni prostor Hrvatske zauzima 51.872 km² ili 91,5% ukupnog teritorija, dok je prema kriterijima EU-a znatno manji: zauzima 47.895 km² ili 84,6% ukupne površine. (Tablica 4).¹⁰

⁹ <https://www.agroklub.com/agropedija/ruralno-stanovnistvo-struktura-obrazovanje/struktura-ruralnog-stanovnistva-24/>

¹⁰ Defilippis, Josip (2005): Poljoprivreda i razvoj. Školska knjiga, Zagreb

4.3. Proces prilagodbe poljoprivrede ulaskom Republike Hrvatske u Europskoj uniji

Hrvatska je poljoprivreda, sve do konca 90-ih godina u značajnoj mjeri bila izolirana od djelovanja europskog i svjetskog tržišta. U tom je razdoblju za nju bilo karakteristično visoka razina carinske zaštite pri uvozu, ali zbog ratnih uvjeta i proračunskih ograničenja, niska razina potpora. Značajnija reforma poljoprivredne politike vezana je uz uključivanje Hrvatske u Svjetsku trgovinsku organizaciju koncem 2000. godine. Naime, članstvo u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji donijelo je smanjenje carinske zaštite za 50% u prijelaznom razdoblju koje je okončano 1. siječnja 2007. godine. Hrvatska se također obvezala zbirne mjere potpore smanjiti sa 161 mln € danom pristupanja u WTO na 134 mln € od 2004. godine pa nadalje, kao i ne primjenjivati izvozne subvencije. Članstvo u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji nametnulo je i potrebu reforme sustava potpore.

Tako je, pripremajući se za članstvo u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, Hrvatska zamijenila tadašnji sustav potpora koje su se isplaćivale po kilogramu proizvoda s plaćanjima po sjetvenoj površini i grlu stoke.¹¹

Za odnose Hrvatske i Europske unije najznačajniji je Proces stabilizacije i pridruživanja koji je Europska unija razvila za zemlje jugoistočne Europe. Ovim je procesom otvorena perspektiva članstva jugoistoka Europe. Proces predviđa sklapanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Hrvatska je ovaj Sporazum sklopila u listopadu 2001. godine, njegova privremena primjena započela je 2002. godine, a na snagu je stupio po okončanju procesa ratifikacije 1. veljače 2005. godine. Ovim se Sporazumom reguliraju ukupni odnosi između Hrvatske i Europskih zajednica, a za sektor poljoprivrede najznačajnije su njegove trgovinske odredbe. Njime su potvrđene prethodne jednostrane povlastice kojom su, za gotovo sav hrvatski izvoz na tržište Europske unije, ukinute carine. S druge strane, Hrvatska se obvezala postupno otvarati svoje tržište poljoprivrednih proizvoda, pri čemu za veliki broj proizvoda nije predviđeno potpuno ukidanje carina.

Ulaskom Republike Hrvatske u punopravno članstvo EU 2013. godine, stvorena je mogućnost izlaska na tržište od 507 milijuna stanovnika. Poljoprivreda je u RH strateška djelatnost koja svojom gospodarskom, ekološkom i socijalnom ulogom pridonosi održivom razvoju.

¹¹ <http://web.efzg.hr/repec/Chapters/chapter07-01.pdf>

Cilj usklađivanja zakonske regulative s pravnom stečevinom EU je osigurati stabilnu opskrbu kvalitetnom hranom po pristupačnim cijenama te istovremeno poljoprivrednicima omogućiti odgovarajući dohodak.

Područje poljoprivrede u EU obuhvaćeno je brojnim regulativama koje se moraju izravno primijeniti iz europskog zakonodavstva, a njihova ispravna administrativna primjena je ključna za funkcioniranje zajedničke poljoprivredne politike. Poticanje poljoprivrede i ruralnog razvoja, promocija tradicionalnih autohtonih poljoprivrednih proizvoda, uz brigu za očuvanje okoliša i uz unapređenje životnog standarda ljudi koji žive na tim područjima su osnove smjernica zajedničke poljoprivredne politike EU 2014. – 2020. Zajednička poljoprivredna politika temelji se na dva stupa: dohodovnoj i tržišnoj politici (izravne potpore i tržišne potpore) te politici ruralnog razvoja. Prvi stup zajedničke poljoprivredne politike odnosi se na izravna plaćanja. Njegov cilj je osigurati poljoprivrednim proizvođačima stabilan dohodak. Ovaj stup se financira iz Europskog fonda za jamstvo u poljoprivredi (EAFG), koji ima za cilj osigurati izravnu financijsku pomoć poljoprivrednicima i mjere kojima se reguliraju poljoprivredna tržišta. Drugi stup, ruralni razvoj, usmjeren je na ostvarivanje ciljeva ruralnih sredina i ljudi koji u njima žive.

Ruralna politika se provodi kroz tri osi:

- unapređenje konkurentnosti poljoprivrednog i šumarskog sektora
- unapređenje okoliša i seoskih sredina
- unapređenje života u seoskim sredinama i diversifikacija ruralne ekonomije.

Prema programu ruralnog razvoja RH za razdoblje 2014. – 2020., poljoprivredi će na raspolaganju biti 2,4 milijarde eura, oko 332 milijuna eura godišnje, što je oko 12 puta više nego što se godišnje moglo utrošiti iz programa IPARD.

U sklopu Programa postoji 16 mjera i pod-mjera koje trebaju omogućiti razvoj poljoprivrede i prerađivačko - prehrambene industrije te unaprijediti život na selu. U okviru reforme Zajedničke poljoprivredne politike 2015. – 2020. je prijedlog hrvatskog modela izravnih plaćanja.

Glavne odrednice sustava izravnih plaćanja za razdoblje 2015. – 2020. su:

- izravna plaćanja ostvaruju samo aktivni poljoprivrednici
- osnovno plaćanje – cca. 40 – 50 % nacionalne omotnice

- prakse korisne za okoliš – „zeleno plaćanje“ – 30 % nacionalne omotnice
- mladi poljoprivrednici – do 2 % nacionalne omotnice
- proizvodno vezane potpore – do 15 %
- mali poljoprivrednici – do 10 %
- područja s prirodnim ograničenjima – do 5 %

Članstvo u EU Hrvatskoj donosi veliku mogućnost korištenja značajnih financijskih sredstava u sektoru poljoprivrede ali i obvezu prijenosa nacionalnih sredstava u proračun EU.

Hrvatski poljoprivrednici od prvog dana članstva dobivaju puni iznos potpore, budući da im se razlika isplaćuje iz državnog proračuna.¹²

4.4. Proizvodnja pšenice u zemljama Europske unije

Gotovo polovica ukupne proizvodnje žitarica prikupljenih u EU pritječe iz Francuske, Njemačke i Poljske.

Žitarice su glavni usjev na obradivoj zemlji u EU. Nakon obilne proizvodnje žitarica 2008., kojima su pogodovale povoljne vremenske prilike tijekom godine i visoke cijene žitarica prethodne godine, proizvodnja je 2009. i 2010. bila u padu zbog smanjenja područja pod žitaricama i zbog nepovoljnijih vremenskih prilika. U prosjeku je u EU27 proizvedeno oko 300 milijuna žitarica godišnje u razdoblju 2008.-2010.

Europska unija, gledano sveukupno za 27 zemalja članica, u 2013. godini u odnosu na prethodnu 2012. godinu bilježi rast bruto domaćeg proizvoda (BDP) od 0,1%.

Najveći rast BDP-a bilježe Letonija (4,1%), a najveći pad BDP-a bilježe Cipar (5,4%), Grčka (3,9%), Italija (1,9%), Finska i Portugal (1,4%). Bruto dodana vrijednost poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u 2013. godini u iznosu od 11.9 milijardi kuna činila je 4.3% bruto dodane vrijednosti hrvatskog gospodarstva. U odnosu na prethodnu 2012. godinu, bruto dodana vrijednost poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u 2013. godini bilježi pad 1,6%. Vrijednost poljoprivredne proizvodnje Republike Hrvatske u 2013. godini procjenjuje se na

¹² <https://www.hgk.hr/documents/poljoprivredaiprehrambenaindustrija2014257b6e432bb4c9.pdf>

19,2 milijarda kuna u odnosu na prethodnu 2012 godinu vrijednost proizvodnje smanjena je za gotovo 1,7 milijardi kuna, odnosno iskazano relativnim pokazateljima 8,1%.

Promatrano po proizvodnim sektorima, vrijednosti poljoprivredne proizvodnje najveći udio ima biljna proizvodnja. U usporedbi s 27 zemalja članica EU, vrijednost poljoprivredne proizvodnje Republike Hrvatske prosječno je u razdoblju od 2008. do 2012. godine činila 0,78 % vrijednosti poljoprivredne proizvodnje EU .

U Francuskoj 2016 godine zabilježen najslabiji prinos pšenice u posljednjih 30 godina, a problema nisu pošteđene niti druge države članice sa sjevera Europe.

Na jugu Europe potpuno je različito stanje. Španjolska, Mađarska i Slovačka bilježe rast prinosa pšenice od 25%. Ukupno promatrajući sve države članice, žetva je u Europi ove godine imala samo 3% manji prinos. Kako je tržište ipak uravnoteženo, zauzdavanje porasta cijena pšenice može se održati s postojećim zalihama.¹³

U 2015. godini žetva žitarica u EU je pala za oko 4 posto u usporedbi s godinom prije, zbog nepogodnih klimatskih uvjeta. Proizvodnja žitarica (uključujući rižu) u EU-28 bila je oko 317 milijuna tona u 2015. godini. To predstavlja oko 12,5 posto globalne proizvodnje žitarica. Proizvodnja žitarica EU-28 bila je za 15,1 milijun tona niža nego u 2014.

Prikupljenim podacima analizirali smo proizvodnju pšenice u zemljama Europske Unije, za razdoblje 2007.-2016. godina, utvrđeno je kako proizvodnja pšenice za cjelokupnu Europsku uniju povećavaju razmjerno s godinama proširenja.

Najveći proizvođači pšenice u Europskoj Uniji su Francuska, Njemačka, Velika Britanija i Poljska. Francuska s prosječnom proizvodnjom od 26,084.000 t (31%), Njemačka s 22.409.000 t (20%), Velika Britanija s 8.792.000 t (10%) i Italija s prosječnom proizvodnjom od 5.043.300 t (6,11%).

¹³ <http://www.savjetodavna.hr/vijesti/2/2867/statisticki-prirucnik-za-poljoprivredu-i-ribarstvo-poljoprivredna-raznolikost-eu-u-brojevima/>

Tablica 5.: Proizvodnja pšenice u Europskoj uniji izraženo u 1.000 t (2007.-2012.)

Članica/Godina	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
EU	120075	150618	138363	136634	138270	133200
Belgija	1645	1944	1978,1	1913	1655	1835
Danska	4519	5019	5940	5060	5060	4525
Njemačka	20828	25989	25190	24040	22783	22409
Španjolska	6436	6832	4773	5941	6900	5190
Francuska	32770	39002	38325	38195	36013	37921
Hrvatska	812	858	936	616	782	1000
Italija	7170	8859	6341	6777	6622	7654
Cipar	11	25	15	19	25	23
Luksemburg	71	97	91	84	77	79
Mađarska	3987	5631	4419	3764	4130	4011
Malta	0	0	0	0	0	0
Poljska	8317	2278	2346	2406	2259	2077
Švedska	2256	2202	2278	2143	2253	2289
Velika Britanija	13221	17227	14076	14878	15257	13261

Izvor: Eurostat (2016.)

Republika Hrvatska ulaskom na tržište Europske Unije nalazi na 22. mjestu (0,57%), s prosječnom proizvodnjom u razdoblju 2007.-2016. godine od 800.100 t. S obzirom na to da je Republika Hrvatska u 80-tim godinama prošlog stoljeća proizvodila prosječno 1.550.000 t pšenice, prostora za bolju alokaciju resursa ima kroz poboljšanja i povećanja proizvodnje. Stanje u Hrvatskoj je 2015. godine bilo slično zemljama u okruženju tako da je proizvodnja pšenice porasla za 17%.

Prema podacima Eurostata žetva pšenice u Hrvatskoj u 2016. godini bila iznimno dobra, oko 927.000 tona pšenice, a prosječna proizvodnja pšenice za analizirano razdoblje je oko 500.000 t što je dovoljno za domaće potrebe.

S navedenom prosječnom proizvodnjom Republika Hrvatska bila je na 16. mjestu po prosječnoj proizvodnji pšenice u Europskoj uniji.

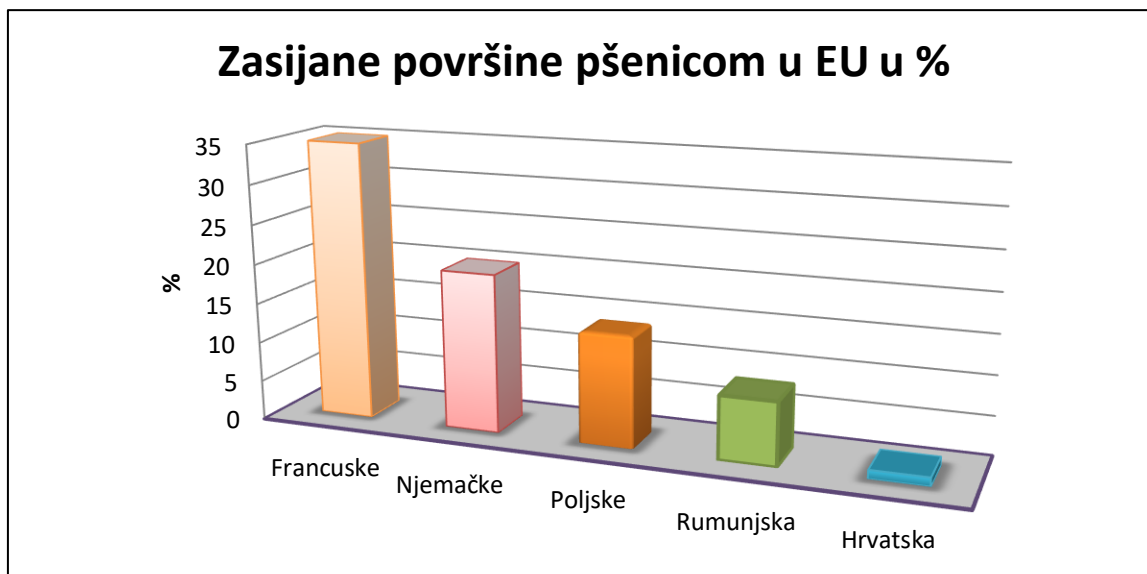
Zemlje članice koje prosječno proizvode najmanje pšenice su:, Luksemburg 59.700 t (0,07%), Cipar 13.500 t (0,01%) i Malta na začelju bez proizvodnje (Tablice 5. i 6.).

Tablica 6.: Proizvodnja pšenice u Europskoj uniji (u 1.000 t) 2013-2016.

Članica/Godina	2013.	2014.	2015.	2016.	* χ
EU	0	157061	0	0	81716
Belgija	0	1918	2076	1436	1304,61
Danska	4139	5153	5029	4194	3426,2
Njemačka	24927	27784	26549	24594	16616,6
Španjolska	7598	6471	6362	7942	4367
Francuska	38614	38991	42715	29479	26084
Hrvatska	0	650.80	762	927	500,4
Italija	7010	7141	0	8037	5043,3
Cipar	17	4	35	18	13,5
Luksemburg	91	77	91	70	59
Mađarska	5096	5261	5331	5592	3103,8
Malta	0	0	0	0	0
Poljska	2138	11628	10957	11047	2182,1
Švedska	1867	3086	3300	2834	1528,8
Velika Britanija	0	16606	16444	14383	8792

Izvor: Eurostat (2016.); *srednja vrijednost za razdoblje 2013.-2016.

Analizom ukupno zasijanih površina pod pšenicom na području Europske unije utvrđeno je da se najveće površine zasiju na oranicama Francuske 5.453.000 ha (35%), Njemačke 3.190.800 ha (20%), Poljske 2.227.800 ha (14%), i Rumunjske, gdje je pšenicom zasijano ukupno 1.256.300 ha (8%) oranica. (Grafikon 2.) Rumunjska se po zasijanim površinama pod pšenicom nalazi na 4. mjestu, međutim po prosječnoj ukupnoj proizvodnji je na 7. mjestu, što je rezultat primjene lošije agrotehnike, odnosno zastarjele mehanizacije. Republika Hrvatska se nalazi na 20. mjestu po prosječnim zasijanim površinama pšenicom s 167.345 ha (1,08 %).

Izvor: Eurostat

Grafikon 2. Prikaz kretanja zasijane površine pšenicom u EU (izražene u postotcima)

Zemlje članice koje zasijavaju najmanje površina pod pšenicom su: Slovenija 33.000 ha (0,20%), Luksemburg 13.100 ha (0,08%), Cipar 7.000 ha (0,05%) te Malta na začelju bez proizvodnje (Tablice 7. i 8.).

Tablica 7.: Proizvodnja pšenice u Europskoj uniji na zasijanim površinama (u 1.000 ha) 2007.-2011.

Članica/Godina	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
EU	24806	26513	25565	25876	26146
Belgija	210	224	212	213	203
Danska	689	638	739	764	747
Njemačka	2992	3214	3226	3327	3248
Španjolska	1803	2058	1773	1948	1993
Francuska	5239	5493	5147	5426	5827
Hrvatska	175	157	180	169	149
Italija	2100	2289	1796	1830	1726
Cipar	5	5	6	8	11
Luksemburg	13	15	14	14	14
Mađarska	1111	1130	1147	1011	981
Malta	0	0	0	0	0
Poljska	2.112	2278	2346	2406	2259
Rumunjska	1975	35	34	32	30
Slovenija	32	35	34	32	30
Švedska	360,5	361	374	397	419
Velika Britanija	1831	2080	1775	1939	1969

Izvor: Eurostat (2016.)

Tablica 8.: Proizvodnja pšenice u Europskoj uniji na zasijanim površinama (u 1.000 ha) 2012.-2016.

Članica/Godina	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	* χ
EU	26091	0	0	26 740	0	15499,7
Belgija	217	0	211	222	216	192,8
Danska	614	568	662	632	583	663,6
Njemačka	3057	3125	3220	3283	3216	3190,8
Španjolska	2188	2122	2171	2176	2249	2048,1
Francuska	5740	5323	5297	5478	5560	5453
Hrvatska	187	205	157	143	163	168,5
Italija	1854	1889	1874	0	1912	1727
Cipar	9	9	6	12	9	8
Luksemburg	14	14	13	14	14	13,9
Mađarska	1070	1102	1113	1029	1040	1073,4
Malta	0	0	0	0	0	0
Poljska	2077	2138	2339	2395	2433	2278,3
Rumunjska	1959	2147	2113	2107	2131	1256,3
Slovenija	35	32	33	31	31	32,5
Švedska	366	323	453	457	448	395,85
Velika Britanija	1992	1615	1936	1832	1823	1879,2

Izvor: Eurostat (2016.); * srednja vrijednost za razdoblje (2007.-2016.)

4.5. Prerada pšenice u Republici Hrvatskoj

Na strukturu industrijske prerade pšenice u Republici Hrvatskoj utjecali su različiti socio-ekonomski i globalno-politički faktori: ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju, uvođenje PDV-a po stopi od 5% na sve vrste kruha, težak gospodarski položaj i kod većine stagnacija proizvodnih aktivnosti, smanjena aktivnost u mlinskoj industriji u odnosu na prethodnu godinu, priliv jeftinijih roba iz susjednih zemalja, nepovoljan položaj proizvođača u odnosu s trgovinom, pogotovo s velikim trgovačkim lancima, prisutnost na tržištu sive ekonomija, kao i uvoz poljoprivredno prehrambenih proizvoda na štetu domaće proizvodnje.

U registre mlinara, uvoznika i proizvođača brašna, namjenskih smjesa i koncentrata upisano je 193 mlinara, 11 proizvođača namjenskih smjesa i koncentrata, 47 uvoznika brašna, 35 uvoznika namjenskih smjesa i koncentrata, te 7 pravnih subjekata koji se bave prepakiranjem brašna.

Prema evidencijama Ministarstva poljoprivrede moguće je uočiti neravnomjernu distribuciju u kojoj 10 najvećih mlinara proizvede 70% domaćeg brašna, odnosno oko 400.000 t, a pet najvećih uvoznika uveze 73% brašna, odnosno 2.200 t.

Kapaciteti mlinova za meljavu pšenice u Republici Hrvatskoj premašuju 1.300.000 t, što je dostatno za 250 radnih dana, kapaciteti za meljavu kukuruza su oko 100-110.000 t i raži oko 7.000 t. Ukupna potrošnja brašna u Republici Hrvatskoj kreće se oko 460.000 t.¹⁴

U Republici Hrvatskoj od ukupne samljevene količine pšenice 75% otpada na pšenično brašno, 20% na stočnu hranu, a 5% se posije.

Analizom ukupne proizvodnje brašna za šestogodišnje razdoblje od 2007.-2012. godine utvrđeno je da se od ukupne prosječne proizvodnje mlinskih proizvoda u navedenom razdoblju 493.161 t pšeničnog brašna proizvodilo u prosjeku 470.208 t (tablica 10.).

Tablica 9.: Proizvodnja mlinskih proizvoda (t) u Republici Hrvatskoj 2002.-2012.

Godina	Mlinski proizvodi	Pšenično brašno
2007.	492.613	470.827
2008.	522.313	491.409
2009.	492.019	471.139
2010.	496.750	472.804
2011.	477.223	456.958
2012.	478.045	458.112
X	493.161	470.208

Izvor: Hrvatska Gospodarska Komora (2013.)

Najniža razina proizvodnje pšeničnog brašna u analiziranom razdoblju zabilježena je 2011. godine, kada je ukupno proizvedeno 456.958 t, nasuprot 2008. godini, kada je proizvedeno 491.408 t pšeničnog brašna, što predstavlja razliku od 7,1%.

Sagledavanjem ukupnih potreba stanovništva Republike Hrvatske za jednom od osnovnih životnih namirnica – brašnom, za razdoblje 2007.-2012. godina, utvrđeno je kako je u prosjeku bilo potrebno osigurati 373.469 t brašna.

Oscilacije potrebe za pšeničnim brašnom se u navedenom razdoblju kreću od najniže vrijednosti od 359.568 t zabilježene 2008. godine do 380.000 t brašna u 2012. godini, odnosno razlika između navedenih vrijednosti je 5,5% (tablica 10.). Pozitivni su trendovi uvozno-izvozne bilance za razdoblje od 2007 godine do 2012 godine, iznosi 84.848 t, a 2012. godine evidentiran je najveći izvozni rezultat u količini od 17.583 tone. Prosječno se u Republiku Hrvatsku uvozilo 2.206 t, a izvezilo 16.348 t brašna. (Tablica 10.)

¹⁴ Ministarstvo poljoprivrede (2013.)

Tablica 10.: Izvoz-uvoz brašna, potrebe u Republici Hrvatskoj (t) 2002 .- 2012.

Godina	Uvoz brašna	Izvoz brašna	Potrebne količine	Uvozno-izvozna bilanca
2007.	3.368	14.921	376.077	11.553
2008.	2.911	19.737	359.568	16.826
2009.	2.528	10.703	370.978	8.175
2010.	2.672	17.590	377.338	14.918
2011.	1.196	16.989	377.013	15.793
2012.	565	18.148	380.000	17.583
Ukupno	13.240	98.088	2.240.974	84.848
X	2.206	16.348	373.469	

Izvor: Hrvatska Gospodarska Komora (2013.)

Analizom proizvodnje brašna po tipovima za razdoblje 2002.-2012. godine (tablica 11.), utvrđeno je kako se od ukupne prosječne proizvodnje brašna od 306.303 tone, najviše proizvelo pšeničnog bijelog brašna TIP 550, u prosjeku 250.000 t (53,1%), zatim pšeničnog polubijelog brašna TIP 850 (15,9%), prosječno 75.000 t, a najmanja prosječna proizvodnja zabilježena je kod brašna TIP 1600, od 500 t. (Tablica 11.)

S obzirom kako se u procesu mljevenja pšenice zrno usitnjava razdvajanjem anatomskih dijelova i na taj način se proizvodi brašno i krupica za ljudsku prehranu, stočna brašna i posije, koji se koriste kao stočna hrana, i u maloj količini izdvaja se klica.

Učinkovitost razdvajanja ovisi od meljivosti pšenice i načina vođenja tehnološkog procesa pripreme i mljevenja.

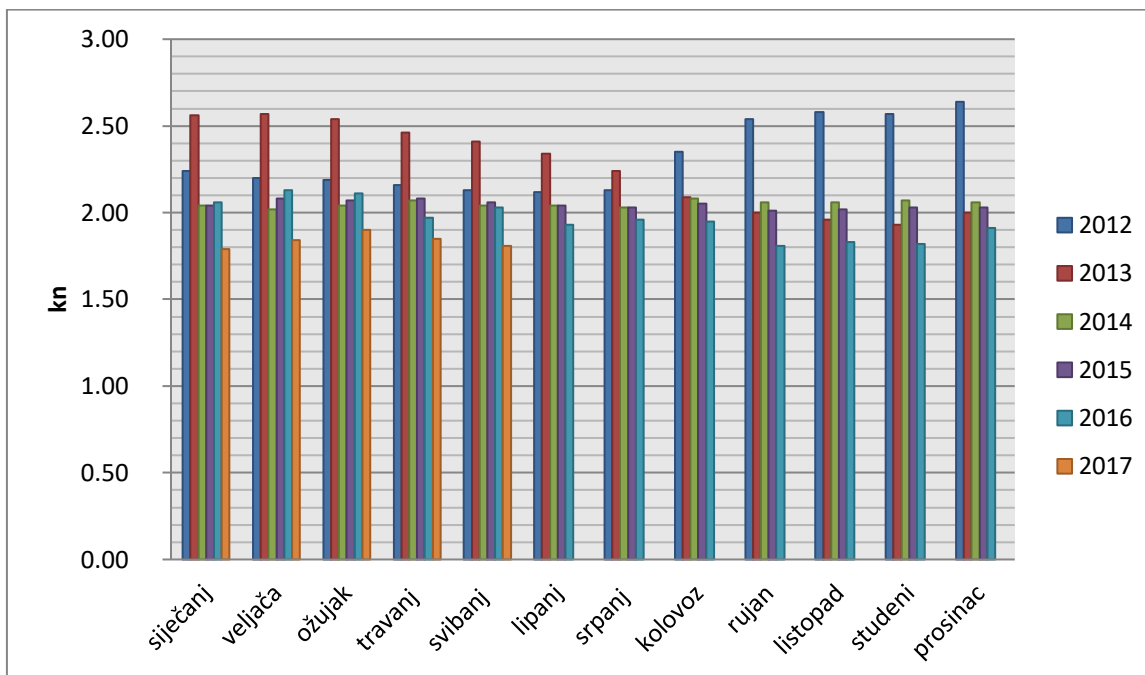
Tablica 11.: Proizvodnja brašna u Republici Hrvatskoj po tipovima, proizvodni udjeli za razdoblje 2002.-2012.

Tipovi brašna	Pojedinačni proizvodni udjeli (%)	Proizvodnja (t)
T-550	53,1	250.000
T-850	15,9	75.000
T-1600	0,1	500
Stočna hrana	21,1	100.000

Izvor: Hrvatska gospodarska komora (2013.)

Analizirajući grafikon vidimo da je u 2012 godini. Od srpnja pa do prosinca rast cijene brašna od 2,60kn/kg koji stagnira u 2013 godini do travnja (2,50kn/kg) i tada se vidi pad cijene koja je u prosincu 2013 2,00 kn/kg.

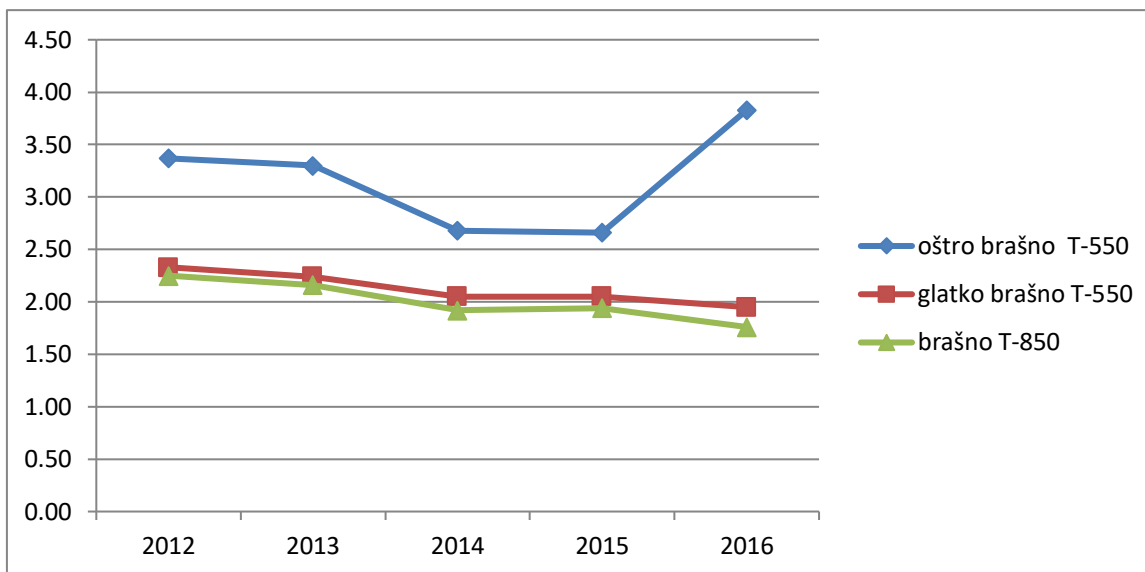
U ostalim godina nema baš nekih posebnih oscilacija u cijenama ali zato u 2017. godini imamo najniže cijene brašna s obzirom na analizirano razdoblje. (Grafikon 3.)

Izvor: Tržišni informacijski sustav u poljoprivredi (2017.)

Grafikon 3. Prikaz kretanja prosječne cijene po mjesecima u kn/kg za brašno T-550 glatko

Glatko brašno T-550 koje se najviše koristi što u kućanstvima tako i u pekarskim proizvodima, za razdoblje od 2012 -2016 godine sa cijenom je u konstantnom padu kroz godine gdje je u 2012 godini sa cijenom 2,30 kn/kg, u 2016 godini cijena glatkog brašna T 550 pala na 1,90 kn/kg što znači da je cijena za razdoblje od 5 godina bilježi pad cijene od 17%. Isto tako i brašno T 850 također bilježi pad cijena kroz analizirano razdoblje dok oštro brašno T 550 u 2012 godini sa prosječnom cijenom od 3,40 kn/kg bilježi pad cijene sve do 2015 godine (2,60kn/kg) a u 2016 imamo rast cijene od 32%. (Grafikon 4)

Izvor: Tržišni informacijski sustav u poljoprivredi (2017.)

Grafikon 4. Prikaz kretanja prosječne cijene kn/kg za brašno T-550 glatko, brašno T-550 oštro, brašno T - 850

Zbog jeftinog brašna iz Mađarske koje je u zadnje vrijeme preplavilo tržište zatvaraju se mlinovi u Hrvatskoj. Ukupna potrošnja brašna u Hrvatskoj iznosi približno 420.000 tona i po glavi stanovnika, prema DZS-u, u 2011. godini bilježi pad od približno 10 % u odnosu na 2010. i 2009. godinu. S druge strane, razina potrošnje kruha i peciva, ostalih pekarskih proizvoda te kolača i biskvita, na jednakoj je razini od 2007. do 2011. godine.

U slijedećim godinama može se očekivati pad potrošnje domaćeg brašna, kako zbog teške gospodarske krize tako i zbog povećanja konkurencije na domaćem tržištu nakon ulaska Hrvatske u EU i povećanog uvoza brašna i smrznutih i polusmrznutih pekarskih proizvoda.

15

4.6. Prerada pšenice u zemljama Europske Unije

S ciljem prikupljanja podataka o preradi pšenice, obrađeni su podaci dostupni od europske krovne udruge mlinske industrije - The European Flour Millers. Republika Hrvatska se datumom ulaska u Europsku Uniju priključila članstvu navedene udruge.

Temeljem dostupnih podataka za 22. zemlje članice, izuzev Bugarske, Grčke, Irske, Italije i Malte, utvrđeno je da je u razdoblju 2004.-2007. godine prisutna nejednakost u mlinskom

¹⁵ <http://www.glas-slavonije.hr/262735/7/>

sektoru analiziranih zemalja članica Europske unije, odnosno veliki broj mlinova ne znači i automatski najveću proizvodnju pšeničnog brašna.

Analizom prikupljenih podataka o broju mlinova po zemljama članicama utvrđen je trend pada broja mlinova ili stagnacije u manjem broju zemalja prema izdvojenom vremenskom razdoblju od 2004.- 2007.(tablica 12.).

Tablica 12.: Broj mlinova po zemljama članicama za razdoblje 2004.-2007.

Zemlja članica/Godina	2004.	2005.	2006.	2007.
Austrija	205	196	193	185
Češka	52	50	48	47
Danska	8	7	7	7
Estonija	11	10	10	10
Finska	6	6	6	6
Francuska	511	495	470	468
Njemačka	336	333	318	317
Mađarska	93	72	68	62
Latvija	45	21	22	21
Litva	22	19	20	21
Luksemburg	2	2	2	2
Nizozemska	15	15	15	15
Poljska	650	630	620	580
Portugal	24	24	23	22
Rumunjska	1000	1000	1000	1000
Slovenija	8	9	7	7
Slovačka	34	33	31	30
Španjolska	196	186	178	162
Švedska	10	10	10	10
Velika Britanija	63	60	59	60

Izvor: The European Flour Millers, QUESTIONNAIRE (2012.)

Vrijednosti prosječne godišnje proizvodnje prema zemlji članici, odnosno broju mlinova koji obave proizvodnju, utvrđeno je da najmanju vrijednost po objektu – mlinu, ima Rumunjska 1.600 t.

Rumunjsku mlinsku proizvodnju specifična je po velikom broju mlinova (1000), od kojih više od polovice su mali mlinovi, malog kapaciteta i zastarjele tehnologije.

Najveći prerađivači pšenice su Nizozemska, koja po mlinu prosječno godišnje proizvodi 78.667 t pšeničnog brašna, odnosno od ukupno proizvedene količine koja iznosi 1.180.000 t godišnje 50% se proizvede od domaće proizvodnje, a preostalih 50% se uvozi.

Zemlje koje također ostvaruju visoke prosječne proizvodnje po proizvodnoj jedinici su Velika Britanija (73.798 t), Švedska (64.600 t) i Danska (57.143 t), a zemlje članice s niskim vrijednostima prosječne proizvodnje su Latvija (1.852 t) i Austrija 2.939 t (austrijski mlinski sektor karakterizira veliki broj mlinova malog kapaciteta: 135 mlinova proizvodi manje od 2.000 t/godišnje, a koji se, osim za proizvodne namjene, koriste i u turističke svrhe). Republika Hrvatska godišnje proizvede 460.302 tone pšeničnog brašna i nalazi na 14. mjestu po proizvodnji u Europi .Analizom razine prosječne proizvodnje po proizvodnoj jedinici - mlinu za izdvojene zemlje članice, Republika Hrvatska s vrijednosti od 2.423 tone, odnosno s iskorištenosti proizvodnih kapaciteta od 40% na začelju je zajedno s Rumunjskom.

Tablica 13.: Prikaz ukupne godišnje proizvodnje brašna i korištenja postojećih mlinskih kapaciteta u izdvojenim zemljama članicama

Zemlja članica	Proizvodnja (t/god)	Iskorištenost proizvodnih kapaciteta (%)	Broj mlinova- višegodišnji prosjeak	Prosječna proizvodnja proizvodne jedinice
Austrija	573.000	80	195	2.939
Belgija	1.195.266	70	46	25.984
Cipar	65.000	65	4	16.250
Češka	920.000	65	49	18.776
Danska	400.000	58	7	57.143
Estonija	48.000	68	10	4.800
Finska	200.000	70	6	33.333
Francuska	4.513.287	65	486	9.287
Hrvatska	460.302	45	190	2.423
Njemačka	5.299.436	80	326	16.041
Mađarska	907.000	56	73	12.425
Latvija	50.000	80	27	1.852
Litva	229.456	66	21	10.927
Luksemburg	4.000	75	2	2.000
Nizozemska	1.180.000	85	15	78.667
Poljska	3.200.000	65	620	5.161
Portugal	680.000	70	23	29.565
Rumunjska	1.600.000	45	1000	1.600
Slovenija	114.695	60	8	14.337
Slovačka	410.000	74	32	12.813
Španjolska	2.700.000	50	181	14.917
Švedska	646.000	70	10	64.600
Velika Britanija	4.501.669	80	61	73.798

Izvor: The European Flour Millers, QUESTIONNAIRE (2012.)

Iskorištenost proizvodnih kapaciteta ostalih zemlja članica je visoka. Najveća vrijednost od 85% evidentirana je u Nizozemskoj, Austrija, Njemačka i Velika Britanija imaju 80% iskorištenosti, dok preostale zemlje članice koriste svoje prerađivačke kapacitete u mlinskom sektoru u rasponu od 60-80%, izuzev Španjolske, koja ima 50% iskorištenosti kapaciteta proizvodnje.

Analizom podataka o korištenju sirovine - pšenice u proizvodnji mlinskih proizvoda u izdvojenim zemljama članicama utvrđeno je da je najzastupljenija pšenica iz vlastite proizvodnje, osim Portugala i Cipra, koji koriste u proizvodnji pšenicu iz uvoza, s obzirom na to da im je vlastita proizvodnja niska ili ne zadovoljava kvalitetom (tablica 15.).

Tablica 14.: Ukupna godišnja proizvodnja brašna, prikazom postotnog udjela utrošene sirovine-pšenice

Zemlja članica	Vlastita proizvodnja	Uvoz - EU	Uvoz - treće zemlje
Austrija	80	20	-
Belgija	10	80	10
Cipar	5	80	15
Češka	93,9	6,1	-
Danska	50	50	-
Estonija	50	50	-
Finska	83	9	8
Francuska	97	2	1
Hrvatska	99,5	0,5	-
Njemačka	94,4	5,4	0,2
Mađarska	100	-	-
Latvija	100	-	-
Litva	85,4	14,6	-
Luksemburg	-	100	-
Nizozemska	50	40	10
Poljska	93	7	-
Portugal	10	90	-
Rumunjska	85	15	-
Slovenija	44,8	55,2	-
Slovačka	95	5	-
Španjolska	50	40	10
Švedska	30	60	10
Velika Britanija	84	8	8

Izvor: The European Flour Millers, QUESTIONNAIRE (2012.)

Zemlje koje uvoze sirovinu – pšenicu, najvećim dijelom obavljaju uvoz iz zemalja članica Europske unije, a manji dio pšenice (u prosjeku 10%) uvozi se iz trećih zemalja (Kanada i Sjedinjene Američke Države).

Republika Hrvatska koristi u preradi pšenicu iz vlastite proizvodnje (99,5%), a uvozi minimalne količine (0,5%), i to iz zemlja Europske unije.

4.7. Analiza cijene pšenice u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji

Tržišna cijena pšenice u Europskoj uniji formira se na dvije glavne burze - MATIF (francuska burza pšenice) i BSA burza u Budimpešti, uz utjecaj kretanja cijena robe na najvećoj svjetskoj burzi u Chicagu (Sjedinjene Američke Države).

Europska komisija u svom sastavu ima posebno tijelo tj. istraživački centar Joint Research Centre (JRC), gdje se obavljaju istraživanja najnovijim metodologijama, odnosno pomoću satelitskih daljinskih istraživanja i matematičkih modela simulira se rast usjeva, uz kalkulaciju klimatskih i vremenskih uvjeta.

Dobiveni rezultati pokazali su se u praksi kao vrlo prihvatljivi i precizni, a na temelju istih te praćenja kretanja cijene pšenice na svjetskim burzama, Europska komisija predviđa cijene strateških poljoprivrednih proizvoda, uključujući i pšenicu.

Analizom cijena pšenice za razdoblje 2011.-2016. godine (izraženih u kn/kg pšenice), uočeno je da je najniža prosječna cijena zabilježena u 2016. godini (1,13 kn), a najviša 2013. godine (1,98 kn). Prosjek otkupne cijene pšenice na tržištu Europske unije u navedenom razdoblju je 1,47 kn (0,19 €),

Prosječna vrijednost otkupne cijene pšenice u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2011.-2016. godine je 1,13 kn, a u Europskoj Uniji 1,47 kn (0,16 €), odnosno navedena vrijednost je za 18% bila veća u Republici Hrvatskoj u odnosu na zemlje Europske unije.

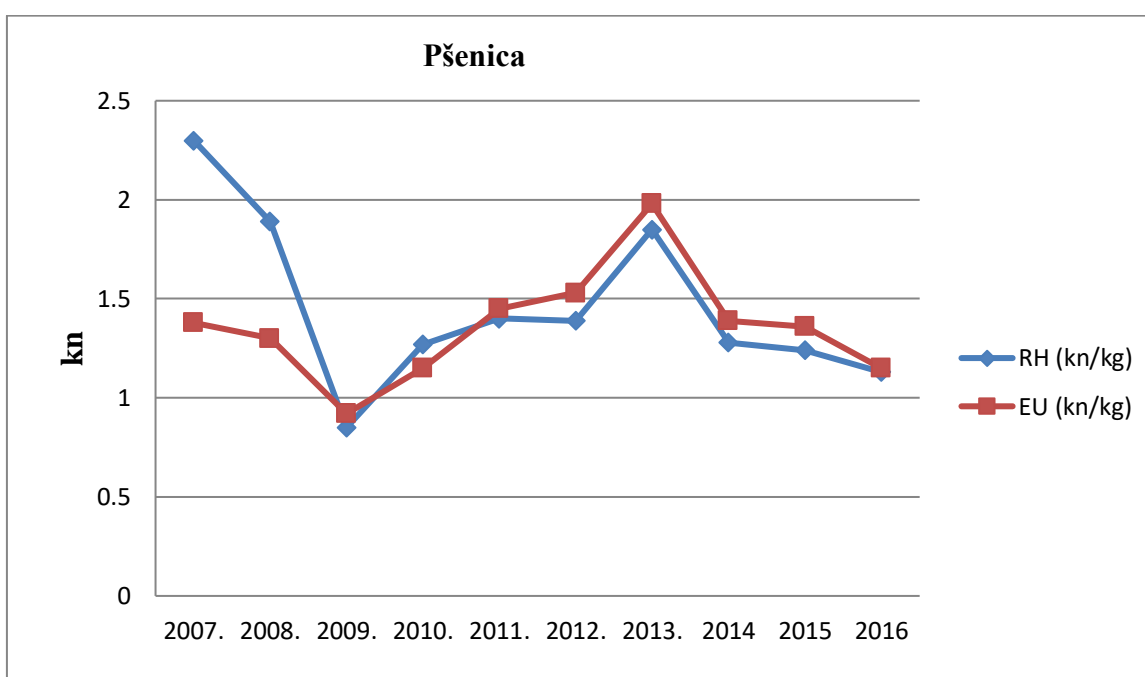
Najniža prosječna otkupna cijena pšenice u Republici Hrvatskoj od 0,85 kn zabilježena je 2009., a najviša vrijednost od 2,3 kn evidentirana je 2007. godine. (Tablica 15.)

Tablica 15. : Otkupna cijena pšenice u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji izražena u kunama/kg i €/kg (2011.-2016.)

Godina	RH (kn/kg)	EU (kn/kg)	EU (€/kg)
2011.	1,4	1,45	0,2
2012.	1,39	1,53	0,21
2013.	1,85	1,98	0,26
2014.	1,28	1,39	0,18
2015.	1,24	1,36	0,18
2016.	1,13	1,15	0,15
X	1,38	1,47	0,19

Izvor: TISUP (201.), Eurostat (2016.)

Usporedbom kretanja cijena pšenice u Republici Hrvatskoj s onima u Europskoj Uniji, uočeno je da u godini 2007. i 2008. otkupne cijene u Republici Hrvatskoj značajno odstupaju od tržišnih cijena u Europskoj uniji.

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede Republike Hrvatske (2013.); Eurostat (2013.)

Grafikon 5. Prikaz kretanja otkupnih cijena u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji izraženih u kunama (2007. - 2016.)

Nakon početka pregovora s Europskom Unijom 2005., zamjetne su manje oscilacije u formiranju otkupnih cijena pšenice, izuzev 2007. godine, kada je razlika bila najveća. U razdoblju od 2009. sve do 2013. godine, sukladno približavanju ulasku Republike Hrvatske u punopravno članstvo, razlika prosječne otkupne cijene pšenice između Republike Hrvatske

i Europske unije bila je minimalna. Vidimo iz grafikona da od 2013 nakon ulaska Republike Hrvatske u članstvo EU pa do 2016 godine razlike u cijenama pšenice su minimalne. (Grafikon 5.)

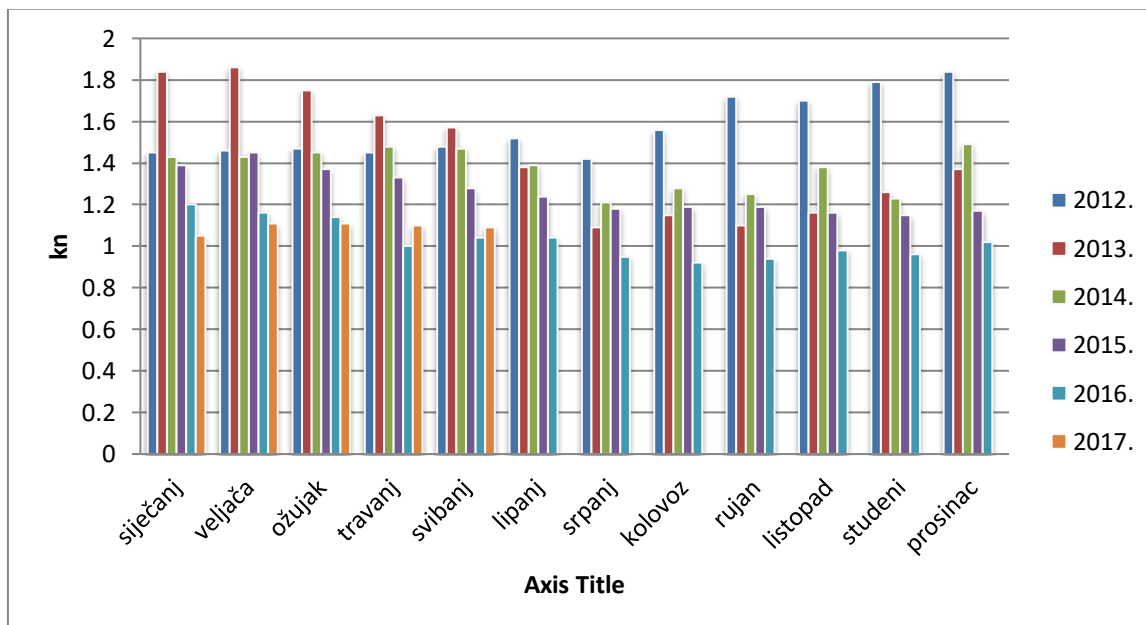
Tablica 16.: Prodajne cijene pšenice na tržištu Europske Unije 2002.-2012. (EUR/100 kg pšenice)

Članica/ Godina	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014	2015.	2016.
Belgija	16,5	11,1	15,6	19,8	22,3	19.87	16.48	15.44	13.34
Bugarska	16	10,8	12,5	16,7	20,7	16.12	16.06	15.59	14.06
Danska	20,4	12	13,2	19,3	20,7	20.5	16.62	15.50	13.91
Njemačka	18,6	11,3	14,9	20,7	-	20.26	16.89	16.15	-
Estonija	15,6	10,4	15,6	18,7	21	19.26	19.25	15.97	14.64
Grčka	22,6	13,5	16,	22,5	23,2	21.55	19.07	19.40	18.52
Španjolska	19	14,	17,3	21,2	23,9	20.03	18.09	18.12	15.73
Francuska	14,9	11,11	16,1	21,3	-	27.89	23.9	22.3	-
Hrvatska	-		-	18.8	18.55	14.81	15.77	15.23	12.19
Italija	22,3	15,4	18,2	24,9	24,6	33.07	20.4	19.47	-
Letonija	15,5	11,3	16,3	19,7	21,3	18.42	15.5	14.85	13.46
Litva	16,2	11,5	16,2	20,6	21,2	17.94	15.73	16.22	14.51
Luksemburg	14	10	15,9	18,2	23,1	16.76	14.94	15.60	14.35
Mađarska	15,9	10,6	14,2	18,3	20,9	16.06	15.62	15.58	12.77
Austrija	13,6	8	18,4	15,7	18,4	14.84	13.48	13.72	9.94
Poljska	18,3	11,2	15	19,9	21,38	19	16.36	16.00	14.23
Portugal	20,3	13,6	14,9	20	22,1	20.46	18.24	18.39	16.54
Rumunjska	18	11,1	14	20,8	20,4	19.24	17.10	16.65	14.03

Slovenija	17,	11,9	13,6	19,3	19,6	18.1	16.91	16.83	13.38
Slovačka	14,1	10,3	13,6	17,9	19,2	16.92	14.8	14.63	12.29
Finska	18,9	13,2	14,7	19,7	20,	20.42	16.95	16.89	15.14
Švedska	18,6	10,7	17	19,9	21,8	19.53	16.32	15.10	13.54
Velika Britanija	19,1	12,3	15,3	21,	23,8	21.95	19.31	17.01	14.68
X	17,5	11,5	15,4	19,8	20,1				

Izvor: Eurostat (2016.);

Analizirajući veleprodajne cijene pšenice u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2012. – 2016. godine, uočeno je kako nema nekakvih drastičnih promjena u cijenama, ali vidimo da je cijena pšenice u 2016 godini najniža sa oko jedne kune po kg, kroz analizirano razdoblje. Godina 2012 i 2013 bile su jako dobre s cijenom pšenica sa 1.8 kn/kg, dok je u 2014 godini slijedi stagnacija cijene sa 1.4 kn/kg kroz godinu, sa malim padom cijene u srpnju i kolovozu 1.2 kn/kg (Grafikon 6.).

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede Republike Hrvatske (2013.)

Grafikon 6. Prikaz kretanja veleprodajnih cijena u Republici Hrvatskoj po mjesecima u razdoblju 2012.–2016.

Na žalost ovakav trend se nastavlja i u 2017 godini gdje je od siječnja do svibnja cijena pšenice nešto malo iznad jedne kune po kg. Vidimo da u posljednje četiri godine ima velikih

oscilacija u cijeni od 2012 godine gdje je cijena bila 1.9 kn/kg do 2017 godine kada je cijena oko jedne kune po kg.

4.8. Konkurentnost hrvatske proizvodnje u odnosu na ostale zemlje Europske unije

Hrvatska je zemlja vrijednih prirodnih resursa, ponajprije zbog njihove kakvoće. Zemljište je razmjerno dobre plodnosti i jedno od bolje očuvanih u Europi, a uz kvalitetne vodne resurse, šume i obalni pojas omogućuje razvoj poljoprivrede, ribarstva, šumarstva i svih oblika ruralnog turizma.

Zanimljiv geografski položaj i tri različita tipa klime (kontinentalna, planinska, mediteranska), rezultirali su raznolikošću biljnog i životinjskog svijeta, ali i različitim uvjetima za život i ostvarivanje dohotka u ruralnim područjima.

Poljoprivreda, kao glavna ruralna djelatnost, važan je sektor nacionalnog gospodarstva, koji zapošljava oko 7% ukupne radne sile i s oko 10% sudjeluje u formiranju BDP-a i u vanjskoj trgovini. Nažalost, kakvoća resursa i relativna važnost ruralnih područja ne odražava se na njihovu međunarodnu konkurentnost, osobito u poljoprivrednoj proizvodnji, što potvrđuje činjenica da je Hrvatska neto-uvoznik prehrambenih proizvoda, (namirujući polovicu svojih potreba za hranom iz uvoza). Jednako tako, premda je poljoprivredna djelatnost okosnica ruralne ekonomije, nije i glavni izvor dohotka obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava: tek oko 15% seoskih kućanstava zarađuje baveći se isključivo poljoprivredom, a većina tih gospodarstava je premala, a njihova proizvodnost preslaba da bi im osigurala zadovoljavajuće uvjete za život. Općenito, seoski prostor u Hrvatskoj (koji, prema EU kriteriju, zauzima oko 85% ukupnog državnog teritorija) obilježava izrazito niska gustoća naseljenosti – samo 34 stanovnika/km². Demografske promjene u hrvatskom selu nakon osamostaljenja zbivale su se pod snažnim utjecajem destabilizirajućih čimbenika, kao što su agresija i rat s velikim materijalnim razaranjima i ljudskim žrtvama, ali i poratnim tranzicijskim poteškoćama u svim sferama gospodarskog i društvenog života. To je pogoršalo ionako nepovoljnu demografsku situaciju hrvatskog sela, koje je tijekom nekoliko prethodnih desetljeća bilo izloženo snažnom egzodusu mlađe i vitalnije populacije i procesima prirodne depopulacije. Popis stanovništva 2001. godine bilježi da oko 45% ukupnog stanovništva živi u seoskim naseljima. Na žalost, nastavlja se trend demografskog

starenja seoskog stanovništva, a narušena biološka struktura sela ima (i imat će) daljnje posljedice na reproduktivnu sposobnost i pad vitalnosti seoskog stanovništva RH.

Dodatno, postoje i značajne razlike u obrazovnoj strukturi seoskog i gradskog stanovništva: čak više od 25% ruralnog stanovništva nema završenu osnovnu školu, a gotovo jednako toliko ima završenu tek osnovnu školu.¹⁶

Konkurentnosti Hrvatske u cjelokupnom Svijetu teško se možemo uspoređivati jer se radi o izuzetno malim postotcima i promilima s kojima Hrvatska sudjeluje u Svijetu. Ali kada se pogleda kvaliteta proizvodnje po prinosima onda je Hrvatska vrlo dobra i iznadprosječna u svjetskoj proizvodnji.

Osim kukuruza čiji prinos zaostaje za Europskom Unijom, u ostalim kulturama smo blizu, a u raži imamo i bolji prinos po ha. Možemo reći da je naša poljoprivredna proizvodnja kvalitetna i vrlo konkurentna, ali i dalje nije dovoljna da bude i ekonomski konkurentna. Omjer vanjskotrgovinske razmjene Republike Hrvatske sa svijetom generalno gledajući sve kulture, je poražavajući. Međutim u dvije najvažnije kulture, pšenica i kukuruz Republika Hrvatska je ostvarila vrlo dobar omjer vanjskotrgovinske razmjene. To se posebno odnosi na pšenicu koja ima odličan omjer izvoza uvoza.

5. ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA EUROPSKE UNIJE

Zajednička poljoprivredna politika je najveći, najopćenitiji i proračunski najizdašniji program EU- a, a najveći dio zakonodavne regulative otpada upravo na CAP.

Zajedničkom politikom bilo je teško upravljati jer pretpostavlja postojanje zajedničkih cijena i instrumenata zajedničkog upravljanja cijenama, zajedničko financiranje, mjere potpore i instrumente zaštite prema inozemstvu. Njezino upravljanje još više se kompliciralo monetarnim poremećajima zbog zajedničkog određivanja cijena u ECU- ima i nametanja tzv. “Zelene valute”.

Ti neizbježni mehanizmi dio su prvog okvira zajedničke agrarne politike, dok drugi danas čini politika ruralnog razvoja. Organizacija unutarnjeg poljoprivrednog tržišta omogućuje sigurno opskrbljivanje prehrambenim proizvodima po razumnim cijenama, ali ne jamči ostvarenje

¹⁶ Ramona Franić(2006): Politika ruralnog razvitka – nova prilika za Hrvatsku str.225

ostalim ciljeva Ugovora, kao što su povećanje produktivnosti i životnog standarda poljoprivrednog stanovništva.

Ostvarenje tih ciljeva zahtijeva aktivnu socio– strukturalnu politiku, koja zajedno s ostalim zajedničkim politikama, regionalnom i socijalnom, može osigurati budućnost ruralnom stanovništvu na Unutarnjem tržištu.¹⁷

5.1. Zajednička poljoprivredna politika (CAP)

Hrvatska poljoprivreda nalazila se na prekretnici i prilagodbi na složeni sustav Zajedničke poljoprivredne politike (CAP), koji potencira jačanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje uz osiguranje prehrambene sigurnosti zemalja članica.

Naime, CAP ima središnje mjesto u europskoj konstrukciji i njezin se značaj potvrđuje na institucionalnom, pravnom i budžetskom planu. Zahvaljujući racionalnom iskorištavanju proizvodnih potencijala poljoprivrednih gospodarstava i koncentraciji sredstava za proizvodnju, zemlje razvijenog kapitalističkog sustava postale su glavni svjetski proizvođači i izvoznici poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.

Prilagođavanje CAP-u novim realnostima i izazovima u pogledu promjene potrošačke potražnje i preferencija, međunarodnog trgovinskog rasta, kao i proširenje Europske Unije, označeno je preorijentacijom s cjenovne potpore na potporu baziranu izravnim plaćanjima.

Uspostavljanje i zadovoljavanje takvih opredjeljenja podrazumijeva restrukturiranje agrara i stvaranje novoga koncepta, koji se ogleda kroz modalitet proizvodne funkcije koja ima za cilj suočavanje s konkurencijom svjetskog tržišta.

Razvoj poljoprivrede u Europskoj Unije nije određen jednoznačno, s obzirom kako države članice kreiraju strategije razvoja gospodarskog napretka kroz unapređenje proizvodnje, prerade i njihove konkurentnosti kao osnovne odrednice tržišne ekonomije.

Povećanje konkurentnosti i prilagodbe na izazove globalnih promjena je dugoročni cilj koji se odražava na europsku i hrvatsku poljoprivrednu proizvodnju i industrijsku preradu.

Paradoksi hrvatske poljoprivrede, koji se ogledaju u agrarnoj prezaposlenosti i demografskoj ispražnjenosti, uz brojna, ali usitnjena naturalna i neproizvodna poljoprivredna

¹⁷ Kandtija, V., Zajednička agrarna politika Europske Unije, Ekonomski pregled, Zagreb, 2002.

gospodarstva, znatno su pridonijela povećanju nesrazmjera u odnosu na razvijene zapadno-europske zemlje.

Pravne temelje CAP- a čine članci 38 do 44 Ugovora o funkcioniranju EU- a. Članak 39 nabraja ciljeve Zajedničke poljoprivredne politike, a to su:

- povećanje poljoprivredne produktivnosti
- osiguranje odgovarajućeg životnog standarda poljoprivrednog stanovništva
- stabilizacija tržišta
- sigurna opskrba
- osiguranje razumnih cijena za potrošače

5.2. Komparacija poljoprivrednih politika Republike Hrvatske i Europske unije

Hrvatska poljoprivredna politika, kao i Zajednička poljoprivredna politika EU (ZPP), nastoji postići ravnotežu između tri ključna elementa a to su: proizvođači, potrošači, ruralni prostor. Kako su procesi liberalizacije trgovine (uključivanje u WTO i sklapanje ugovora o slobodnoj trgovini) i pridruživanja RH u Europsku Uniju napredovali u proteklih 10 godina, tako je i poljoprivredna politika Republike Hrvatske doživjela brojne pozitivne transformacije u poljoprivrednoj politici koja se sve više približava ZPP-u. Stvaranje dodane vrijednosti iz poljoprivrede, osiguranje stabilnosti dohotka poljoprivrednih proizvođača i osiguranje stabilne ponude hrane na domaćem tržištu standardni su politički ciljevi.

Međutim, neki novi gospodarski i socijalni zahtjevi dolaze sve više u prvi plan interesa u Hrvatskoj, poput zaštita zdravlja ljudi, životinja i bilja, kvaliteta i prepoznatljivosti namirnica, zaštita okoliša i krajobraza, dobrobit životinja, očuvanje staništa i biološke raznolikosti, te održivost ruralnih područja.

Izrazito radikalne promjene ZPP-a, u smislu smanjenja i konačnog ukidanja izravnih plaćanja, dodatno bi ugrozile domaće tržište, hrvatske proizvođače i selo. Međutim, Republika Hrvatska je sklona ideji postupne transformacije ZPP-a na način ujednačavanja iznosa i ravnomjernije raspodjele izravnih plaćanja među državama članicama, te zadržavanja nužnih mjera stabilizacije tržišta.

Jedna od bitnih razlika je u različitoj razini gospodarskog razvoja Republike Hrvatske u odnosu na razvijene europske zemlje s kojima se uspoređujemo u kod prihvatanja istih poljoprivrednih ciljeva. Hrvatska poljoprivreda ima velik problem zbog nedovoljne proizvodnje za vlastite

potrebe i zbog toga model izravnih potpora, kao ni načela slobodnog tržišta nije prihvatljiv za Republiku Hrvatsku.¹⁸

6. ZAKLJUČAK

Na samome kraju još jednom bih kratko sažeo cjelokupni rad koji se temelji na detaljnom istraživanju i analizi konkurentnosti proizvodnje pšenice u EU.

Zbog već spomenute činjenice da je Republika Hrvatska članice Europske unije, nikako ne možemo zaobići usporedbu konkurentnosti i cjelokupnu usporedbu proizvodnje pšenice kako pojedinih zemalja Eu , tako i cjelokupnih podataka na razini Unije.

Kao jedna od najpoznatijih i važnijih žitarica, pšenica ima vodeću ulogu u poljoprivrednoj proizvodnji RH. No sama zastupljenost nije dovoljna da bi njena proizvodnja bila zadovoljavajuća.

Uz vrlo loše stanje u poljoprivredi, lošu obrazovnu strukturu poljoprivrednika, loše i ne moderne mehanizacijske instrumente, rascjepkanost zemljišta, vrlo slaba ulaganja u modernizaciju, loša popratna pravna osnova – ni krajnji rezultati proizvodnje i na samom kraju konkurentnosti pšenice nije zadovoljavajuće.

Cilj i zadatak kreatora poljoprivredne politike i drugih stručnjaka treba biti usmjeren upravo na uvođenje novih i kvalitetnijih mjera, temeljem kojih bi se proizvodnja a time i konkurentnost pšenice na razini RH poboljšala u odnosu na zemlje EU.

¹⁸ <http://www.odraz.hr/media/50347/hrvatska%20poljoprivredna%20politika.pdf>

7. LITERATURA

1. Bukša. D., Integracijski procesi u svjetskom gospodarstvu i današnja pozicija Republike Hrvatske, Rad. Zavoda povij. znan. HAZU Zadru, sv. 46/2004., str. 505
2. Petrač, B.; Agrarna Ekonomika, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2002, str. 136
3. Petrač, B., Zmaić K. (2005): Veličina poljoprivrednog gospodarstva u funkciji razvitka hrvatske poljoprivrede. Ekonomski vjesnik 17(1-2), 53 – 59
4. Vrbanus, M. (2012), Proizvodnja pšenice, ječma i zobi u osječkom okrugu od 1707. do 1712.. Scrinia Slavonica, 12(1): 27 – 94.
5. Defilippis, Josip (2005): Poljoprivreda i razvoj. Školska knjiga, Zagreb
6. Franić R., (2006): Politika ruralnog razvitka – nova prilika za Hrvatsku str.225
7. Kandtija, V., Zajednička agrarna politika Europske Unije, Ekonomski pregled, Zagreb, 2002.

Web izvori

1. <http://www.poslovnih.hr/komentari/proizvodnja-pšenice-u-hrvatskoj-raste-ali-i-dalje-nije-isplativa-320856>
2. <http://www.agrobiz.hr/agrovijesti/eu-28-zabiljezio-dobru-poljoprivrednu-proizvodnju-najvaznijih-usjeva-u-2015-4040>
3. <http://www.savjetodavna.hr/vijesti/2/2867/statisticki-prirucnik-za-poljoprivredu-i-ribarstvo-poljoprivredna-raznolikost-eu-u-brojevima/>
4. <https://zir.nsk.hr/islandora/object/pfos%3A1009>
5. http://www.obz.hr/hr/pdf/poljoprivredni_info_pult/2010/Agroekonomika.pdf
6. <http://www.tisup.mps.hr/aktualno.aspx>
7. <http://www.hgk.hr/documents/poljoprivredaiprehrambenaindustrija2014257b6e432bb4c9.pdf>
8. <http://www.odraz.hr/media/50347/hrvatska%20poljoprivredna%20politika.pdf>
9. <https://www.agroklub.com/agropedija/ruralno-stanovnistvo-struktura-obrazovanje/struktura-ruralnog-stanovnistva-24/>
10. <http://web.efzg.hr/repec/Chapters/chapter07-01.pdf>
11. <http://www.mps.hr/default.aspx?id=15273>
12. <http://www.glas-slavonije.hr/262735/7/Zbog-jeftinog-brasna-iz-Madjarske-zatvaraju-se-mlinovi-u-Hrvatskoj>
13. <https://www.hgk.hr/documents/poljoprivredaiprehrambenaindustrija2014257b6e432bb4c9.pdf>

8. SAŽETAK

Pšenica je najznačajniji ratarski usjev te je njome zasijana $\frac{1}{4}$ obradivih površina na svijetu, i pšenični kruh osnovna je hrana za oko 70 % ljudske populacije. Unazad nekoliko godina Hrvatska je samodostatna u proizvodnji (u 2012./13. godini izvezeno je oko 400 tisuća tona pšenice, a u 2015. godini oko 240 tisuća tona). Najveći udio u ukupnoj poljoprivrednoj biljnoj proizvodnji ima proizvodnja žitarica, koje su u razdoblju 2008.–2013. godine bile zastupljene s 584.123 ha, a proizvodilo se prosječno 3.187.877 tone. U strukturi proizvodnje žitarica ima kukuruz s 60,4%, pšenica 29%, ječam 6,9%, zob 2,3%, raž 1,2% te raž i ostale žitarice s 0,1%. Relativno nizak prinos pšenice u Republici Hrvatskoj, u odnosu na zemlje Europske unije, leži u nepovoljnoj posjedovnoj strukturi, bilo da je riječ o usporedbi korisnika komercijalnih potpora ili onih koji navedene potpore ne koriste.

Najveći proizvođači pšenice u Europskoj Uniji su Francuska, Njemačka, Velika Britanija i Poljska. Francuska s prosječnom proizvodnjom od 26,084.000 t (31%), Njemačka s 22.409.000 t (20%), Velika Britanija s 8.792.000 t (10%) i Italija s prosječnom proizvodnjom od 5.043.300 t (6,11%).

Republika Hrvatska ulaskom na tržište Europske Unije nalazi na 22. mjestu (0,57%), s prosječnom proizvodnjom u razdoblju 2007.-2016. godine od 800.100 t. S obzirom na to da je Republika Hrvatska u 80-tim godinama prošlog stoljeća proizvodila prosječno 1.550.000 t pšenice, prostora za bolju alokaciju resursa ima kroz poboljšanja i povećanja proizvodnje.

Prema podacima Eurostata žetva pšenice u Hrvatskoj u 2016 godini bila iznimno dobra, oko 927.000 tona pšenice, što je dovoljno za domaće potrebe.

S navedenom prosječnom proizvodnjom Republika Hrvatska bila je na 16. mjestu po prosječnoj proizvodnji pšenice u Europskoj uniji.

Hrvatska poljoprivredna politika, kao i Zajednička poljoprivredna politika EU (ZPP), nastoji postići ravnotežu između tri ključna elementa a to su: proizvođači, potrošači, ruralni prostor.

Ključne riječi: pšenica, Republika Hrvatska, Europska unija, konkurentnost

9. SUMMARY

Wheat is the most important crop of crops and it has sown $\frac{1}{4}$ of cultivable areas in the world, and wheat bread is the main food for about 70% of the human population. For several years, Croatia has been self-sufficient in production (about 400 thousand tons of wheat exported in 2012/13 and about 240 thousand tons in 2015). The largest share in total agricultural production is cereal production, which was in the period 2008-2013. Were represented by 584.123 ha and produced an average of 3.187.877 tonnes. In the structure of cereal production, corn has 60.4% corn, wheat 29%, barley 6.9%, oats 2.3%, wheat 1.2% and rye and other cereals 0.1%. Relatively low yields of wheat in the Republic of Croatia, relative to the European Union countries, are in adverse ownership structure, whether they are comparisons of beneficiaries of commercial grants or those who do not use these grants.

The largest wheat producers in the European Union are France, Germany, the United Kingdom and Poland. France with average production of 26,084,000 tonnes (31%), Germany with 22,409,000 tonnes (20%), United Kingdom with 8,792,000 tonnes (10%) and Italy with an average production of 5,043,300 tonnes (6.11%) .

The Republic of Croatia is on the 22nd place (0.57%), with average production in the period 2007-2016. 800.100 tons. Given that the Republic of Croatia produced an average of 1.550.000 t of wheat in the 1980s, a space for better resource allocation has been made through improvements and increases in production.

According to Eurostat, harvest of wheat in Croatia in 2016. Was exceptionally good, about 927,000 tons of wheat, which is enough for domestic needs.

With this average production, the Republic of Croatia was ranked 16th on the average wheat production in the European Union.

Croatia's agricultural policy, as well as the EU's Common Agricultural Policy (CFP), strives to strike a balance between three key elements, namely: producers, consumers, rural areas.

Keywords: wheat, Republic of Croatia, European Union, competitiveness

10. POPIS TABLICA

Red.br.	Naziv tablice	Str.
1.	Požnjevene površine i proizvodnja pšenice u Republici Hrvatskoj (2005. - 2015.)	8
2.	Školska sprema nositelja OPG-a	11
3.	Dobna struktura nositelja poljoprivrednog gospodarstva u 2015.	11
4.	Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine	12
5.	Proizvodnja pšenice u Europskoj uniji izraženo u 1.000 t (2007.-2002.)	17
6.	Proizvodnja pšenice u Europskoj Uniji (u 1.000 t) 2013-2016.	18
7.	Proizvodnja pšenice u Europskoj Uniji na zasijanim površinama (u 1.000 ha) 2007.-2011.	19
8.	Proizvodnja pšenice u Europskoj Uniji na zasijanim površinama (u 1.000 ha) 2012.-2016.	20
9.	Proizvodnja mlinskih proizvoda (t) u Republici Hrvatskoj 2002.-2012.	21
10.	Izvoz-uvoz brašna, potrebe u Republici Hrvatskoj (t) 2002.-2012.	22
11.	Proizvodnja brašna u Republici Hrvatskoj po tipovima, proizvodni udjeli za razdoblje 2002.-2012.	22
12.	Broj mlinova po zemljama članicama za razdoblje 2004.-2007.	25
13.	Prikaz ukupne godišnje proizvodnje brašna i korištenja postojećih mlinskih kapaciteta u izdvojenim zemljama članicama	26
14.	Ukupna godišnja proizvodnja brašna, prikazom postotnog udjela utrošene sirovine-pšenice	27
15.	Otkupna cijena pšenice u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji izražena u kunama/kg i €/kg (2011.-2016.)	29
16.	Prodajne cijene pšenice na tržištu Europske Unije 2002.-2012. (EUR/100 kg pšenice)	30

11. POPIS GRAFIKONA

Red. br.	Nazivi grafikona	Str.
1.	Prikaz kretanja proizvodnje žitarice u RH u razdoblju od 2008. – 2012. godine.	5
2.	Prikaz kretanja zasijane površine pšenicom u EU (izražene u postocima)	19
3.	Prikaz kretanja prosječne cijene po mjesecima u kn/kg za brašno T-55o glatko	23
4.	Prikaz kretanja prosječne cijene kn/kg za brašno T-55o glatko, brašno T- 550 oštro, brašno T – 850	24
5.	Prikaz kretanja otkupnih cijena u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji izraženih u kunama (2007. - 2016.)	29
6.	Prikaz kretanja veleprodajnih cijena u Republici Hrvatskoj po mjesecima u razdoblju 2012.–2016.	31

Konkurentnost proizvodnje i prerade pšenice na tržištu EU

Zvonimir Đurković

Sažetak:

Proizvodnja žitarica predstavlja osnovu cjelokupne poljoprivredne djelatnosti, s obzirom na to da neposredno osigurava hranu za stanovništvo, kao i hranu neophodnu za životinjsku proizvodnju. Na taj način opseg i struktura žitarica utječe na opseg i strukturu stočarske proizvodnje. Za potrebe ovog rada obavljena je analiza prikupljanjem dostupnih podataka o proizvodnji i preradi pšenice u Republici Hrvatskoj i Europskoj Uniji. U ovom radu prikupljenim podacima napravljena je komparacija cijena, zasijanih površina pod pšenicom, te proizvodnja i prerada u zemljama Europske unije.

Rad je izrađen pri: Poljoprivredni fakultet Osijek

Mentor: prof.dr.sc. Krunoslav Zmaić

Broj stranica: 42

Broj grafikona i slika: 6

Broj tablica: 16

Broj literaturnih navoda: 7

Broj priloga: 0

Jezik izvornika: hrvatski

Ključne riječi: pšenica, Republika Hrvatska, Europska unija, konkurentnost

Datum obrane:

Stručno povjerenstvo za obranu:

- 1.Izv.prof.dr.sc. Tihana Sudarić, predsjednik
- 2.Prof.dr.sc.Krunoslav Zmaić
- 3.Prof.dr.sc. Ružica Lončarić član

Rad je pohranjen u: Knjižnica Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku, Sveučilište u Osijeku, Kralja Petra Svačića 1d

The competitiveness of production and processing of wheat on the EU market

Zvonimir Đurković

Abstract:

Cereal production represents the basis of all agricultural activities since it directly provides food for the population as well as the food necessary for animal production. In this way, the volume and structure of cereals production influence the scope and structure of livestock production. For the purpose of this paper, an analysis of the available data on wheat production and processing in the Republic of Croatia and the European Union was carried out. In this paper, with the collected data is made the comparison of price, sown area under wheat, and production and processing in the European Union.

Title Name Abstract: Thesis performed at: Faculty of Agriculture in Osijek

Mentor: Prof. Ph. D. Krunoslav Zmaić

Number of pages: 42

Number of figures: 6

Number of tables: 16

Number of references: 7

Number of appendices: 0

Original in: Croatian

Key words: wheat, Republic of Croatia, European Union, competitiveness

Thesis defended on date:

Reviewers:

1.Prof. Ph. D. Tihana Sudarić, President of Commission

2.Prof. Ph. D. Krunoslav Zmaić, Mentor

3.Prof. Ph. D. Ružica Lončarić, Member of Commission

Thesis deposited at: Library, Faculty of Agriculture in Osijek, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek,
Kralja Petra Svačića 1d.